

BURIAVIMO PRADININKAI KLAIPEDOJE

Venantas Butkus

2007-06-25

Klaipėdos uostas XIX a. Nuo įplaukos krantinės buvo patogu stebėti buriuojančius miestelėnus.

Daugelis sporto rūšių, išskyrus nebent ripką, į Lietuvą atkeliavo iš kitų kraštų. Ne išimtis ir buriavimas. Pirmąjį nedidelį pramogai skirtą burlaivį prieš maždaug 170 metų tuometiniame Memelyje į vandenį nuleido čia įsikūręs ir prakutęs ateivis iš ūkanotojo Albiono. Netrukus jo pavyzdžiu pasekė ir vietiniai turtingi vokiečiai. Pagaliau jie įkūrė pirmąją Klaipėdoje buriuotojų draugiją „Memeler Segelverein“ (MSV), kuri gyvavo 78 metus ir pergyveno du pasaulinius karus. Neturint kitokių duomenų, juos turbūt ir reikėtų laikyti buriavimo pradininkais dabartinės Lietuvos pajūryje.

Senos draugijos pėdsakais

Apie šį vokiečių jachtininkų klubą, veikusį Klaipėdoje, pirmą kartą išgirdau prieš daugelį metų iš šiandien jau legenda tapusių buriuotojų – S. Šemerio, S. Marcinkevičiaus ir F. Vainoro. Atsieit, tarpukaryje veikė čia toks vokiečių gana turtingas jachtklubas. Jų nariai į pradedančius buriuoti lietuvaičius žiūrėjo iš aukšto, o šie irgi nesipiršę jiems į kompaniją. Tuo kalba ir baigdavosi. Kaip ten klostėsi jų santykiai ne taip jau labai ir domino. Man, užsikrėtusiam buriavimo virusu, pirmiausia buvo smalsu sužinoti, kas tą „užkratą“ paleido Lietuvos pajūryje.

Dar sovietmečio laikais kažkas į jachtklubą atsinešė seną vokiško laikraščio, tikriausiai

„Memeler Segelverein“ metinė ataskaita išleista 1912 m. Klaipėdoje. Antroje šios knygutės dalyje pateikta draugijos 25 metų veiklos istorija.

„Memeler Dampfboot“, iškarpa su nedideliu straipsneliu apie vienos jachtos, priklausiusios „Memeler Segelverein“ draugijai, išvyką. Deja, apie pačią draugiją nė žodžio. Vėliau viename Kylio jachtklube teko sutikti garbaus amžiaus buriuotoją, kuris, sužinojęs iš kur mes, sakė girdėjęs, kad Hamburge dar neseniai veikęs „memelenderių“ jachtklubas. Pagaliau pasitaikė proga nuburiuoti į Hamburgą ir pratesti paieškas. Pasirodo, po karo Vakarų Vokietijoje atsidūrę „Memeler Segelverein“ draugijos nariai dar iki 1962 metų tęsė savo veiklą. Mums pavyko susitikti tik su paskutiniu juo ir vieninteliu šiame pasaulyje likusiu šios draugijos nariu Heinrichu Dumbriu. Aštuntą dešimtį bebaigiąs vyras, kuriam Klaipėda yra gimtasis miestas, įteikė mums, „Marinus“ klubo buriuotojams, karališką dovaną – senos dviejų dalių knygos kopiją. Tai – 1912 metais Klaipėdoje išleista 90 puslapių brošiūra. Pirmojoje dalyje „Bericht des Memeler Segel-Vereins für die Jahre 1909/1911“ pateikta trumpa MSV veiklos metinė ataskaita, o antroji dalis „Fünfundzwanzig Jahre Vereingeschichte. 1884-1909.“, kurią parašė aktyvus ir ilgametis draugijos narys Richardas Lankovskis, atspindi draugijos 25 metų gyvavimo

istoriją.

Be to, Hamburge mums į rankas pateko dar viena solidi jau mūsų laikais, 1980 metais, išleista knyga – „SC Rhe. Aus 125 Jahren deutscher Segelsportgesichte“, kurioje keletas straipsnių skirta ir Klaipėdoje veikusiai vokiečių buriuotojų draugijai. Dar šį tą pavyko ištraukti, naršant po vokiečių buriavimo ir jūreivystės entuziastų tinklalapius internete.

Taip ir susidėliojo ilgą laiką nutylima ir beveik nežinoma kadaise Klaipėdoje veikusios vokiečių buriuotojų draugijos istorija.

Pradėjo anglai

Nors pirmąją buriuotojų draugiją Klaipėdoje įkūrė vokiečiai, tačiau jie savo leidiniuose neslėpė, kad buriuoti juos paskatino čia įsikūrę anglai. Maždaug nuo XVIII a. vidurio Memelyje (taip tuomet ir dar ilgai Klaipėdą vadino ne tik vokiečiai, bet ir kitų šalių gyventojai) veikė gana didelė ir įtakinga anglų kolonija. Pasak vieno čia apsilankiusio keliautojo, jeigu koks rusas ar vokiečių žada vykti Anglijon, tai jam praverstų pirmiausia pagyventi Memelyje, kur jis rastų geriausią progą priprasti prie anglų papročių ir manierų. O viena iš tokių jų „manierų“ – demonstruoti savo polinkį jūreivystei. Tuo metu Anglijoje buvo įėjęs į madą pramoginis buriavimas, kurį pamėgo ne tik anglų aristokratai, įkūrė pirmuosius jachtklubus, bet ir turtingi miestelėnai. Kadangi anglai visada pasižymėjo snobiškumu, tai jiems ne tiek svarbu buvo plaukioti, kiek turėti nuosavą jachtą ir priklausyti prestižiniam buriuotojų klubui. Iki šiol jie garsėja „anglišku buriavimu“ – pasisėdėjimu prie krantinės stovinčioje jachtoje gurkšnojant viskį. Tad nieko nuostabaus, kad šią tradiciją anglai atsivežė ir į Memelį.

Viename iš leidinių nurodoma, kad 1822 metais į Memelį atvyko jaunas anglų verslininkas Džonas Meisonas (John Mason). Matyt, tai būta apsuokraus ir išprususio vyro, nes versdamasis medienos eksportu, jis tapo vienu turtingiausiu Memelio gyventoju. Teigiama, kad jis pastatė pirmąją mieste garinę lentpjūvę, miesto teatrą, „British Hotel“ viešbutį ir dar daugelį kitų objektų. Už nuveiktus darbus miesto labai jam buvo suteiktas komercijos patarėjo garbės titulas. Ketvirto dešimtmečio viduryje D. Meisonas savo sūnams pastatė nedidelį burlaivį, pavadinęs jį garbei „Bob&Bill“. Kaip tvirtina MSV istorijos autoriai, tai – pirmoji sportinė jachta atsiradusi Klaipėdoje. Pasak jų, tai buvęs kilinis botas su dvejomis liugerinėmis (įstrižomis netaisyklingos trapecijos formos) burėmis.

Iki pat savo mirties (1896m.) D. Meisonas aktyviai dalyvavo vystant Memelyje buriavimo sportą: turėjo vieną didžiausių jachtų, plaukiojo su ja į kaimyninius uostus, net šešerius metus iš eilės buvo renkamas „Memeler Segelverein“ pirmininku.

Nenuorama norvegas

Maždaug tuo pat metu iš Norvegijos atsikėlė Henrikas Skogardas (Henrik Sophus Skougaard), kuris taip pat buvo neabejingas buriavimui. Pirmiausia jis su vietiniu verslininku Rudolfu Verneriu įsigijo burinę valtį „Gelion“, kuria jiedu plaukiojo po marias nuo Klaipėdos iki Juodkrantės. Vėliau, beje, jau tapęs norvegų garbės konsulu ir Memelio municipaliniu patarėju, jis nusipirko norvegų statybos burlaivį, kurį pavadino „Möwe“ („Žuvėdra“). Pasak jo amžininkų rašytinių atsiminimų, konsulas dažniausiai buriuodavo kartu su savo žmona Gemalina (Gemahlin) po Kuršių marias, bet ne kartą dalyvavo ir regatose, kurios vyko Pilau bei Kionigsberge. Rygoje pardavęs „Möwe“, H. Skogardas, padedant R. Vernerui, su kuriuo, matyt, gerai sutarė, buvo įsigijęs dar dvi jachtas – „Gode Wind“ („Gero vėjo“) ir „Hecht“ („Lydeka“), kurias vėliau taip pat pardavė. Pagaliau, kaip rašoma senuose leidiniuose, tapęs „tüchtiger Segler“ (stropus buriuotojas), norvegas vietiniam laivų statytojui Egertui užsakė pastatyti naują burinį botą, kurį pavadino „Hurrah“ („Valio“). Atrodo, kad ir su šiuo burlaiviu jis greitai išsiskyrė, nes pardavė jį Richardui Berbomui (Beerbohm) ir konsului Moricui Butkui (Moritz Buttkus [su dviem „t“]). Šie tam buriniam laiveliui suteikė naują vardą –

„Schneidig“ („Šaunus“). Ir tai buvo pirmas burlaivis, kurį vėliau įsigijo susikūrusi Memelio buriotojų draugija.

Atrodo, kad tas norvegas H. Skogardas buvo tikras nenuorama. Jis pirko ne vieną pramoginį burlaivį, savo pavyzdžiu skatino buriuoti turtingus ir garbingas pareigas einančius miestelėnus. Matyt, ne atsitiktinai jis vėliau net 14 metų iš eilės (1891-1905) buvo renkamas draugijos „Memeler Segelverein“ pirmininku.

Burlaivių statytojas iš Hamburgo

Pirmoji buriavimo regata, kaip rašoma MSV dvidešimtpenkmečio proga išleistoje knygutėje, Memelyje įvyko 1869 metais. Joje dalyvavo ne tik vietinių, bet ir rusų, kuriuos nuo seno su šiuo miestu siejo prekyba mediena, keli nedideli buriniai botai. Pramoginis buriavimas Memelyje suaktyvėjo, kai čionai atsikėlė laivų statytojas Martynas Pletas (Martin Plett), kuris dar gyvendamas Hamburge garsėjo kaip modernių burinių botų statytojas ir nuolatinis regatų dalyvis. „Tai buvo tikras buriavimo sporto rėmėjas, kuris juo domėjosi ir suprato“, – rašoma minėtame leidinyje. Per keletą metų pagal jo brėžinius ir jam padedant buvo atnaujinti seni bei pastatytas ne vienas naujas burlaivis. Vienas iš tokių – 1883 metais į vandenį nuleistas didelis švertbotas „Kiebitz“. Šis žodis, išvertus iš vokiečių kalbos, gali reikšti ne tik „pempė“, bet ir „sirgalius“ arba „dykinėtojas“ (pvz. Kiebitze hüten – dykinėti). Tad, ko gero, pastarąją aplinkybę ir turėjo galvoje Džonas Meisonas, suteikdama toki pavadinimą jo užsakymu pastatytam laivui, kuris labai ilgai tarnavo vietos buriuotojams.

Kaip pažymima senuose leidiniuose, iš Hamburgo atvykęs laivų statytojo M. Pletas įnešė svarų indėlį į buriavimo sporto plėtrą tuometinėje Klaipėdoje.

Po regatos – draugija

1884 metų pirmomis rugpjūčio dienomis mariose vėl buvo surengta regata. Šį kartą joje dalyvavo tik vietiniai buriuotojai, susėdę į 9 burinius laivelius. Ši regata, sukėlusį didelį miestelėnų susidomėjimą, tapo svarbiu akstiniu, paskatinusiu įkurti Memelio buriotojų draugiją.

Rugpjūčio 9-tą, jau kitą dieną po sekmadienį vykusios regatos, „Müllerschen“ restorane susirinko keturiolika garbingų miesto ponų, manančių, kad „sename Prūsijos karališkajame jūros ir prekybos mieste“ (*der ehemaligen Kgl. preußischen See- und Handelsstadt*) būtina vystyti buriavimo sportą. Jie sudarė 5 narių komitetą, kuriam pavedė artimiausiu metu parengti būsimos buriotojų draugijos statutą ir organizuoti buriotojų susirinkimą.

Komitetas, kurį sudarė jau minėtas laivų statytojas M. Pletas, pirklys Moricas Verneris (Moritz Werner), neseniai įsigijęs burinį botą, ir kiti panašaus rango bei pomėgio miestelėnai, veltui laiko neleido ir jau rugpjūčio 30 dieną buriotojų draugija „Memeler Segelverein“, kaip rašė „Memeler Dampfboot“, „išvydo pasaulio šviesą“. Pirmame savo susirinkime buriavimui prijauniantys ponai patvirtino draugijos statutą ir, atrodo, be didelių ginčų išrinko draugijos valdybą. Ją sudarė – navigacijos mokytojas Isermanas (Issermann), išrinktas draugijos pirmininku, pirklys Richardas Lankovskis (R. Lankowsky), pirklys Fechteris, navigacijos mokytojas Bolvynas (Bolwien) ir pirklys Moricas Verneris. Nuo regatos rengimo likusios 12

MSV draugijos vėliava.

markių tapo naujos draugijos materialiniu pagrindu.

Jau gerokai vėliau viename iš draugijos išplatintų pranešimų buvo rašoma: „Nukreipę žvilgsnį atgal, mes atrasime, kad jau seniau, nei buvo įkurta MSV, mieste gyvavo buriavimo sportas. Draugijoje yra gerai žinomi vardai Mason, Ancker, Skougaard, Lankowsky, kurių plaukiojimai prasidėjo anksčiau, negu mūsų

jachtų stiebuose suplevėsavo žalia-balta-raudona draugijos vėliava“. Pasirodo, dar 1869 metais burlaivis „Möwe“, vadovaujamas Rudolfo Vernerio, Pilau (Piluva) vykusioje regatoje laimėjo trečią prizą. Užsimenama, kad 1873 metais R. Verneris su ta pačia jachta dalyvavo ir Karaliaučiaus regatoje (Königsberger Regatta).

Augimo metai

Kaip liudija to meto leidiniuose paskelbti amžininkų atsiminimai, naujoji buriotojų draugija savo veiklą pradėjo labai aktyviai. Ji įsteigė draugijos burlaiviams pirkti fondą, užmezgė ryšius su Karaliaučiuje jau nuo 1855 metų veikiančiu buriotojų klubu „Rhe“, Liepojos jachtklubu „Nord“ ir kitomis buriotojų draugijomis, organizavo įvairius renginius, populiariančius buriavimą.

Vienoje iš draugijos ataskaitų nurodomi tokie per metus vykę renginiai: gegužėje – nuleidžiamos į vandenį jachtos ir plaukimas iki švyturio, birželyje – regata draugijos narių laivais mariose ir vakare subuvimas Smiltynėje, liepoje – buriavimas su damomis į Juodkrantę, lydint garlaiviui su muzikantais, rugpjūtyje – visuotinė regata ir karnavalinis plaukimas su muzika per Dangę į Vilhelmo kanalą, spalvyje – draugijos įkūrimo sukaktuvių šventė, burių nuleidimas.

Jau pirmaisiais savo gyvavimo metais draugija įsigijo du burlaivius – „Schneidig“ („Šaunuolis“) ir „Vorwärts“ („Pirmyn“). Vėliau draugijos laivyną papildė 8-10 metrų ilgio jachtos „Victoria“, „Sturmvogel“ („Audronaša“) ir „Rovena“. Su draugijos vėliava plaukiojo ir nemažai privatiems asmenims priklausančių jachtų – „Seagull“ („Kiras“), „Kiebitz“, „Favorite“, „Sigrun“, „Flink“, „Libelle“ ir kitos. Vadovaujamos patyrusių buriotojų, jos sėkmingai dalyvavo regatose Dancige (dabar Gdanskas), Liepojoje, Rygoje, Pillau (dabar Baltijskas).

Apie išaugusį MSV prestižą liudija tas faktas, kad 1890 metų rudenį šios draugijos jachtoms buvo leista dalyvauti laivų parade pasitinkant kaizerį Vilhelmą II, kuris, grįždamas iš Sankt-Peterburgo, užsuko į Klaipėdą su karališkąja jachta „Hohenzollern“.

Buriavimas, kaip žinia, brangus malonumas. Tad ir pirmąją buriotojų draugiją Klaipėdoje sudarė turtingi bei įtakingi miesto gyventojai. Jai priklausė nemažas būrys pirklų, keli bankų ir įmonių direktoriai, advokatai, gydytojai, o taip pat miesto valdžios vyrai – vyriausiasis burmistras A. Altenbergas, jo pavaduotojas, teisėjas, prokuroras, mokesčių inspektorius ir kt. 1911 metais, jau atšventusi savo dvidešimt penkerių metų jubiliejų, „Memeler Segelverein“ draugija skelbė, kad jos gretas sudaro 72 tikrieji vietiniai nariai ir 53 nevietiniai, gyvenantys Berlyne, Kylyje, Rygoje, Liepojoje, Dancige, Tilžėje, Karaliaučiuje, Hamburge, Liubeke ir net Baltimorėje (JAV).

Veiklos viršūnė

Vis labiau įsibėgėjančią Klaipėdos buriotojų veiklą nutraukė 1914 metais prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas. Jame tiesiogiai dalyvavo nemaža dalis buriotojų draugijos narių, 19 iš jų žuvo mūšio lauke. 1919 metų balandžio 20 dieną pirmame po karo įvykusiame susirinkime dalyvavo tik 30 narių, iš kurių dvylika buvo naujokai.

Po Versalio taikos sutarties Vokietija neteko Klaipėdos krašto, o „Memeler Segelverein“ – uostelio. Iš pradžių savo laivams laikyti draugija išsinuomojo nedidelį baseiną vienoje šalia marijų

MSV jachtų uostas 1925 m.

esančioje gamykloje, o vėliau iš uosto administracijos įsigijo žemės sklypą prie marių. Čia draugija pasistatė didelį jachtklubo pastatą ir stoginę inventoriui laikyti, įsirengė jachtų uostelį.

Atgavus Lietuvai Klaipėdą, vokiečių jachtoms buvo nurodyta kelti valstybinę Lietuvos vėliavą, tačiau „Memeler Segelverein“ ir toliau liko grynai vokiška draugija dėl to meto politinių aplinkybių rezervuoti bendravusi su lietuviškomis sporto organizacijomis. Beje, tuo metu daugelis Klaipėdos vokiečių kultūrinių ir sporto organizacijų veikė savarankiškai, nesaistomos jokio ryšio su Lietuva.

Turėdama turtingų narių ir remiama tėvynainių Vokietijoje, MSV draugija greitai atsigavo. Pradedantys buriuoti lietuviai galėjo tik pavydėti vokiečiams puikiai sutvarkyto jachtklubo, naujų laivų, galimybių dalyvauti kitų šalių regatose. 1924 metais savo keturiasdešimtmečio proga draugija įsigijo naują raudonmedžio šliupą, kuriam suteikė ilgamečio MSV pirmininko Henriko Skogardo vardą. Tai buvo viena geriausių draugijos jachtų, su kuria MSV nariai kiekvieną vasarą iki pat Antrojo pasaulinio karo pradžios sėkmingai dalyvaudavo Baltijos ir Šiaurės jūrose vykstančiose regatos, vykdavo į tolimas keliones. 1934 metų liepos mėnesį „Henrik Skougaard“ jachta, vadovaujama Rudolfo Jeneto (Rudolf Jenett) atliko savo ilgiausią kelionę, plaukdamą į Šiaurės jūros savaitės regatą, kuri vyko aplink Helgolandą salą.

Tą laikotarpį MSV veteranai savo atsiminimuose vertino kaip draugijos veiklos viršūnę.

Jachta „Henrik Skougaard“ 1934 m. Šiaurės jūros savaitės regatoje.

Paskutinis žingsnis.

1939 metais nacistinei Vokietijai užėmus Klaipėdos kraštą, MSV praplėtė savo uostelį prie marių, o taip pat naudojosi ir buvusiu Lietuvos jachtklubo Smiltynėje. Įsibėgėjant Antrajam pasauliniam karui, Klaipėdos vokiečiams teko pamiršti buriavimą. Uostas buvo paimtas karo reikmėms, o daugelis MSV narių buvo pašaukti į kariuomenę. Tarpukario laikų buriuotojas, buvęs suomių ir italų garbės konsulas tarpukario Klaipėdoje Ernstas Janas (Ernst Jahn), 1979 metais paskelbęs keletą rašinių apie „Memeler Segelverein“, net neužsimena apie kokią nors šios draugijos veiklą karo metais. Artėjant frontui prie Lietuvos, kai kurie vokiečių buriuotojai savo jachtas sugebėjo nugabenti Vokietijon, likusios, traukiantis vermachto kariuomenei, buvo sunaikintos.

Po karo likę gyvi, bet išsibarstę po Vakarų Vokietiją, MSV nariai bandė atgaivinti draugijos veiklą, bet jiems neužteko tam pajėgų: jaunimas negrįžo iš karo, vyresniųjų pečius jau slėgė amžiaus svoris. Galiausiai buvo nutarta jungtis su seniausiu vokiečių buriuotojų klubu „Rhe“, su kuriuo draugiški ryšiai aktyviai buvo palaikomi dar prieškario laikais. Oficialios jungtuvės įvyko 1962 metų sausio 19 dieną bendrame abiejų draugijų susirinkime. Buriuotojiška „Memeler Segelverein“ draugija, gyvavusi beveik aštuonis dešimtmečius, tapo tik istoriniu faktu.